

Regionaalsete kõrgkoolide roll kohalikus arengus*

ANNE KEERBERG
Tallinna Tehnikaülikooli
Kuressaare kolledži direktor

Ülikoolide regionaalsete kolledžite suurimat väärtust – inimkapitali ja võrgustikke – tuleks õppe- ning teadus- ja arendustegevuse kõrval rakendada senisest enam piirkonna arendusvõimekuse tõhustamiseks.

Aastatel 2011–2014 tehti teaduse- ja innovatsioonipoliitika seire programmi TIPS raames uuring regionaalsete kõrgkoolide rollist kohalikus arengus. Töörühma juhtis Tartu Ülikooli dotsent Garri Raagmaa ning uuringu lõppraportit esitleti 2015. aasta suvel. Raportis analüüsiti avalik-õiguslike ülikoolide väljaspool Tallinna ja Tartut asuvate üksuste rolli regionaalses arengus ning pakuti soovitusi regionaalse innovatsioonisüsteemi tõhustamiseks ja ülikoolide potentsiaali paremaks kasutamiseks. Artikkel tugineb nimetatud uuringu lõppraportile (Raagmaa *et al.* 2015).

REGIONAALNE INNOVATSIOONI-SÜSTEEM (RIS) on ettevõtete ja avalike asutuste pidevalt arenev kooslus, mis hangib, loob ja levitab piirkonna arengus vajalikke teadmisi. RIS tähendab koostööd ettevõtete ning teadmust loovate ja

vahendavate asutuste (teadusasutuste, kõrg- ja kutsekoolide) vahel. Regioonides paiknevad haridus- ja teadusasutused kannavad olulist rolli teadmiste ülekandel ja rakendamisel piirkonna ettevõtetes ning arendusorganisatsioonides, nad toimivad „globaalse toruna”, mille kaudu hangitakse mujalt maailmast vajalikke teadmisi, ning tõlkimis-levitamiskohana (*buzz* e kohalik sumin), kus teadmust tõlgendatakse, jaotatakse ja kinnistatakse (Bathelt *et al.* 2004).

Kõrgkool mõjutab regiooni arengut juba ainuüksi oma olemasoluga, teadmise ülekandumine toimub nii formaalsetes kui ka informaalsetes võrgustikes, tööalaselt ja tööväliselt (Vaessen, Velde 2003). Kõrgkooli püsijäämiseks regioonis on oluline lisaks õpetamise rollile panustada koostöös ettevõtete ning avaliku sektoriga ka kõrgemat lisandväärtust loovate töökohtade tekkimisse, et spetsialistid leiaksid piirkonnas haridusele vastavat tööd (Virtanen 2010). Regionaalne kõrgkool on regioonis üks nähtavamaid institutsioone, olles ühtlasi nii piirkondliku identiteedi osa kui ka selle muutja. Regiooni hea maine loob positiivse fooni, selleks et arendada ühist ruumi, milles inimestel on hea elada. Tugev kokku-kuuluvus võimaldab teha institutsioonilisi muutusi ning reforme sotsiaalset kollapsit kartmata (Raagmaa *et al.* 2012).

Euroopa Komisjon näeb alanud rahastusperioodil piirkondade peamise arengumootorina nutikat spetsialiseerumist, see tähendab piirkonna tugevamate ja paremate eeldustega ettevõtlusvaldkondade tehnoloogilist edendamist, ettevõtlikku

* Eelretsenseeritud artikkel.

avastamist, pidevat ja teadlikku parimate lahenduste otsimist. Regionaalsetele eeldustele ja piirkonna identiteedile tuginedes panustatakse niisugustele võtmevaldkondadele, kus piiratud ressursse kasutades on saavutatav kasu kõige suurem (Foray *et al.* 2009). Kohapõhine lähenemine nutikale spetsialiseerumisele tähendab arenduspoliitika fookuseerimist antud piirkonna edukatele ettevõtlusvaldkondadele. Võtmeküsimuseks peetakse teadmuse ülekannet innovatsiooniprotsessides, mis eeldab tihedat koostööd. Nutikal spetsialiseerumisel põhineva arenduspoliitika raames hangivad ülikoolid, kolledžid ja teadusasutused maailmast teadmisi ja tõlgivad need ettevõtjatele arusaadavasse keelde.

Põhjamaad on viimastel aastakümnetel loonud efektiivsed regionaalsed innovatsioonisüsteemid ning hõredast asustusest hoolimata on neis riikides saavutatud teiste poliitikatega koostöös Euroopa ühtlasim ruumiline areng. Põhjamaade kogemus näitab, et eduka regionaalse arengu tagamiseks on vaja piirkonna elanikkonna, ettevõtete ja kohapealsete arendusstruktuuride kriitilist massi, majandusprotsesside kohapealset juhtimist kohaliku avaliku sektori arenduspoliitika teostamise kaudu, teadmiste ja innovatsiooni ladusat siiret regiooni kohalike haridus- ja teadusasutuste toel ning tegevuse fookuseerimist olemasolevate ressursside ja oskuste arendamisele.

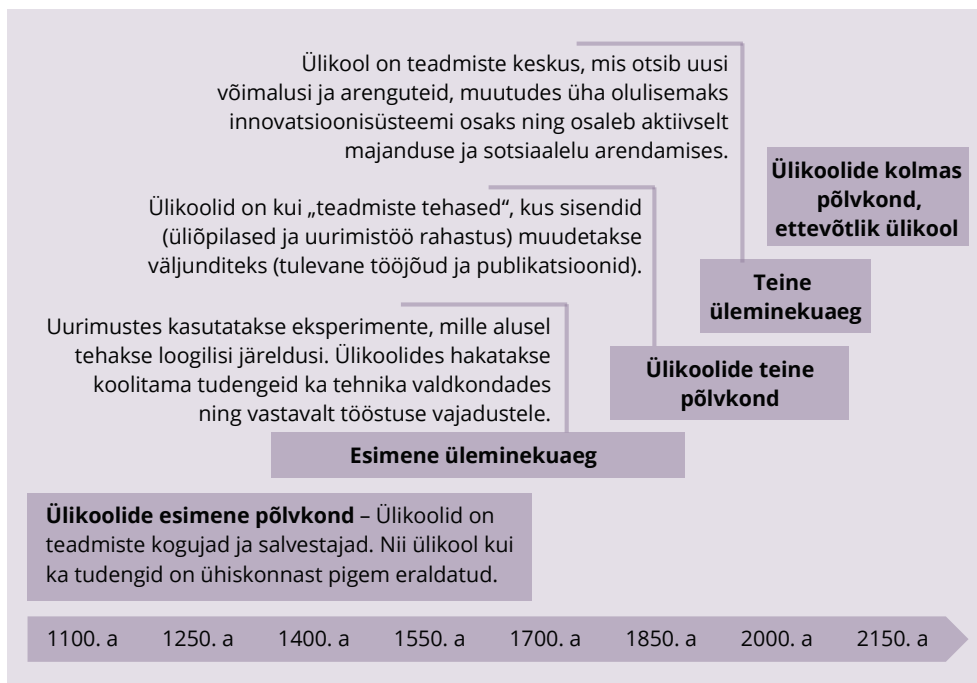
Nordregio 2009. a tehtud uuringus Põhjamaade ülikoolide ja nende kolledžite rollist regionaalarengus toodi põhiprobleemina välja poliitikate koordineerimisvajadus. Haridus- ja teaduspoliitika ning regionaalpoliitika kujundamine on enamasti ministeeriumide ülesanne, mis parema terviktulemuse saavutamiseks vajaks tõhusamat koostööd. Põhjamaades on ülikoolide regionaalsed üksused sihipärase regionaalse ja innovatsioonipoliitika instrumentideks, kuid ülikooli saaks selles rollis veelgi paremini kasutada, selleks tuleks saavutada valdkonnaülesed kokkulepped ning sõnastada

selgelt regionaalne mõõde strateegilistes dokumentides, nii riiklikult, piirkondlikult kui ka ülikoolisiselt. (Higher ... 2009)

ÜLIKOOLOIDE MUUTUV ROLL. Ülikoolide põhiülesanne on õppetöö ning teadus- ja arendustegevus. Kolmas roll ehk ühiskonna teenimine kerkis tähelepanu kesmesse möödunud sajandi lõpukümnendil, põhjuseks muutused ühiskonnas – globaliseerumine, võrgustumine, tihedam seos ühiskonnaga ning teenusmajanduse ja teadmusmahuka tootmise areng. Ühiskonna teenimine (*community service*) hõlmab nii traditsioonilisi põhitegevusi, teenuste osutamist ettevõtlus- ja avalikule sektorile kui ka osalust piirkonna haldussuutlikkuse suurendamisel (Chatterton, Goddard 2000). Kõrgkool lisab regioonile prestiiži, akadeemiline personal mõjutab ümbruskonda nii formaalsete kui ka mitteformaalsete kontaktide kaudu (Vaessen, Velde 2003) ning akadeemilisel personalil on märkimisväärne roll ekspertidena regionaalsel tasandil otsustuskogudes (Arbo, Benneworth 2007). Regiooni arengus on üha tähtsamad koht ja sotsiaalne interaktsioon (Rutten, Boekema 2012), mitteformaalne suhtlus ja vahetud kontaktid piirkonnas loovad sotsiaalseks ja majanduslikuks võrgustumiseks soodsa pinnase (Bathelt *et al.* 2004).

Kõrgkoolide põhiroll on traditsiooniliselt olnud inimkapitali kasvatamine, mis on tugevas korrelatsioonis sotsiaalkapitali suurenemise ja usaldusväärsete suhete kujunemisega piirkonna arendusinstituutide vahel. Ülikool on muutunud üha olulisemaks innovatsioonisüsteemi osaks ning osaleb aktiivselt majanduse ja sotsiaalelu arendamises. Trendiks nn kolmanda põlvkonna ülikoolide puhul (vt joonis 1) on ettevõtlikkuse kasv ka ülikooli sees, proaktiivne hoiak ettevõtluse ja kohaliku arengu suhtes.

Traditsioonilise ja ettevõtliku tegevuse vahekord kõrgkoolis ja tema regionaalsetes üksustes sõltub riiklikest poliitikatest, ema-ülikoolide sätestatud rollijaotusest, kohalike

JOONIS 1. Kõrgkoolide profiili muutus maailmas

Allikas: Seppo (2011)

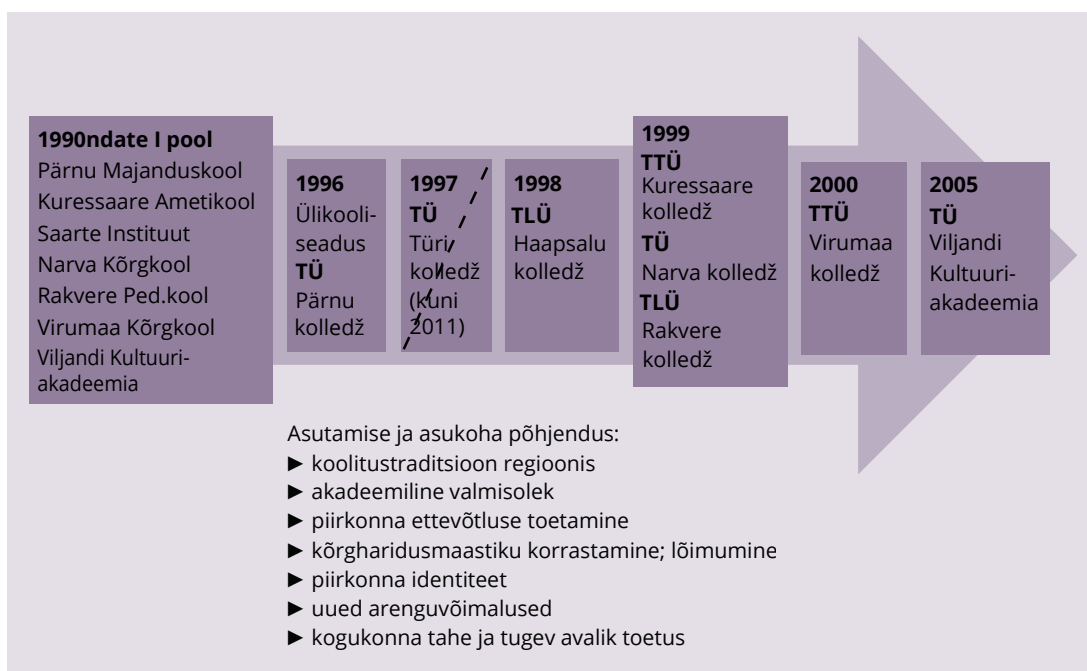
ettevõtete ja organisatsioonide juhtide ning arendusinstituutide valmisolekust-teadmistest. Väga olulised on seejuures ka kõrgharidusasutuste juhtide endi eestvedamisvõimed (*leadership*) ja hoiakud.

Oluline mõiste on ka seotus (*embeddedness*). Inimesed suhtlevad isiklikul, mitte ainult ametlikul-formaalsel tasandil. See tähendab, et kõrgharidusasutuse suhteid ettevõtete ja kohalike võimukandjatega peab vaatama ka mitteametliku suhtluse kontekstis.

ÜLIKOOIIDE REGIONAALSED KOLLEDŽID tekkisid Eestis valdavalt möödunud sajandi 90ndate lõpus. Seadusliku aluse selleks andis ülikooliseaduse muudatus aastal 1996, mis lubas ülikoolidel oma struktuuris moodustada iseseisvaid, ülikooli nõukogus kinnitatud põhikirja alusel tegutsevaid asutusi (Ülikooliseaduse ... 1996). Esimese kolledži asutas Tartu Ülikool Pärnusse, mõne aasta jooksul järgnesid TÜ

Türi ja Narva, Tallinna Ülikooli Haapsalu ja Rakvere ning Tallinna Tehnikaülikooli Kuressaare ja Virumaa kolledž. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia tekkis mõnevõrra hiljem olemasoleva kõrgkooli ühinemisel Tartu Ülikooliga (vt joonis 2).

Riiklik poliitika kolledžite tekkeprotsessi ei reguleerinud, otsused sündisid peamiselt kohaliku initsiatiivi (linna- ja maavalitsuste ning entusiastlike eestvedajate) ja ülikoolide kokkuleppel. Asutamispõhjendused olid erinevad, tõukeks oli kas soov jätkata kunagist koolitustraditsiooni (õpetajakoolitus Haapsalus, lasteaednike koolitus Rakveres, kultuurharidus Viljandis), toetada piirkonna ettevõtlust (turismi-majandus Pärnus ja Kuressaares, energeetika jm tööstus Virumaal) või luua piirkonnale uusi arenguvõimalusi (keskkonnakoolitus Türil). Üks olulisemaid tegureid on olnud kogukonna tahe ja avalik toetus. Asukoha põhjendamisel on esindajad tuginenud paiga identiteedile (Tartu Ülikooli

JOONIS 2. Ülikoolide regionaalsete kolledžite tekkelugu

Allikas: autori koostatud

Kolledžid tekkisid kohalike eestvedajate, maa- ja omavalitsuste ning ülikoolide kokkuleppel.

ajalooline paiknemine Pärnus 17.–18. sajandil, merehariduse ja laevaehituse traditsioonid Saaremaal, omakultuurialase koolituse ja kultuurhariduse koondumine Viljandisse või akadeemilisele valmisolekule (mitmete teadusasutuste paiknemine Ida-Virumaal, Saarte Instituut Kuessaares). Asutamisele on mõju avaldanud ka haridusministee-riumi soov tagada eri rahvusest elanike lõimumist (Narva kolledž Ida-Virumaal) või korrastada kõrgharidusmaastikku, likvideerides nõrgemaid kõrgkooli (Narva Kõrgkool, Virumaa Kõrgkool) või eraldades

kutseõppeasutustest kõrgharidusõppe õppekavad (Kohtla-Järve Polütehnikum).

Kaks kümnendit hiljem, aastal 2016 tegutseb väljaspool Tallinna ja Tartut seitse avalik-õiguslike ülikoolide üksust, tulemuseks on arvestatava inimkapitaliga (367 töötajat, 3229 üliõpilast) regionaalsete kolledžite võrgustik, mille kaudu ülikoolid suunavad oma regionaaltegevust ning on partneriks ettevõtjatele, kohalikele omavalitsustele ja arendusasutustele üle Eesti (vt tabel 1).

Kolledžite üliõpilaskond tegi kiire kasvu 2005. aastal, kui võrgustikku liitus Viljandi Kultuuriakadeemia (vt joonis 3). Üliõpilaste arv regionaalsetes kolledžites saavutas maksimumi 2012. aastal (4041), pärast seda on kõrgharidusreformi ning ülikoo- lide struktuurimuutuste tõttu mõnevõrra vähenenud (2013. a – 3573, 2015. a – 3229).

Regionaalsete kolledžite ligi 400 töötajast on üle 40% õppejõud ja teadus- töötajad (vt tabel 1), olulise osa personalist

	TÜ Pärnu kolledž	TÜ Türi kolledž ¹	TLÜ Haap- salu kolledž	TTÜ Kures- saare kolledž	TÜ Narva kolledž	TLÜ Rak- vere kolledž	TTÜ Viru- maa kolledž	TÜ Viljandi Kultuuri- akadeemia
Asukoha- linna elanike arv 2015	39 784	5 257	10 160	13 009	58 375	15 303	37 198 ²	17 549
Loodud / liitunud	1996	1997	1998	1999	1999	1999	2000	2005
Kaugus Tallinnast: km / sõidu- aeg (t)	126 1:40	105 1:25	100 1:30	217 4:30	210 2:50	100 1:15	158 2:05	158 2:00
Kaugus Tar- tust: km / sõiduaeg (t)	171 2:25	108 1:35	273 3:30	327 6:15	179 2:30	124 1:55	140 2:00	78 1:10
Töötajaid 2015	53	(15)	19	22	56	1	101	115
sh akadee- miline per- sonal 2015	29	(2)	10	7	17	1	33	59
Üliõpilaste arv sügis 2015	637	(136)	252	207	659	225	555	694
Tulud 2015 kokku, tuh €	1571	(324)	925	1281	1766	354	2242	3543
sh õppe- tegevus (tegevus- toetus)	1152		409	298	1041	257	1409	2831
sh teadus- ja arendus- tegevus, projektid	80		362	463	43	64	444	118

TABEL 1. Valik avalik-õiguslike ülikoolide regionaalsete kolledžite näitajaidMärkus: ¹ Türi kolledž suleti 2011, andmed aastast 2101; ² Kohtla-Järve

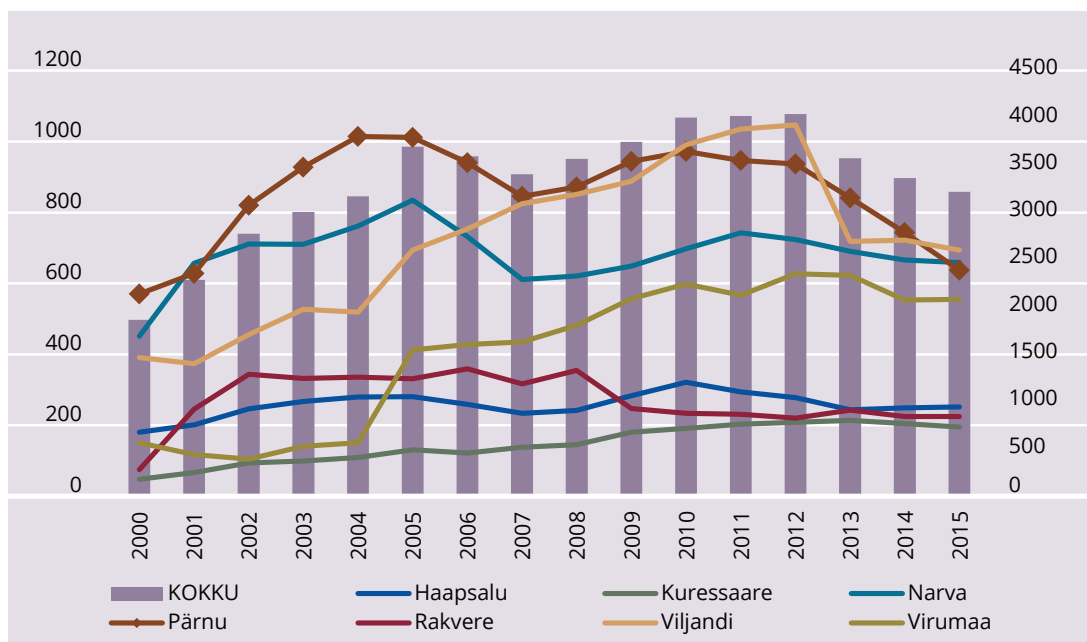
Allikas: EHIS; statistikaamet; autori täiendused (2016)

moodustavad ka projekti- ja arendus-
töötajad. Agaramad projektivõimekuse
loojad on just väiksema üliõpilaste arvuga
kolledžid, kellele projektidest lisaraha
hankimine nii õppe- kui ka arendustege-
vusteks on toimetulekuks elutähtis.

Kolledžite tulubaas (vt joonis 4) kasvas
kümne viimase aasta jooksul ligi kolm korda

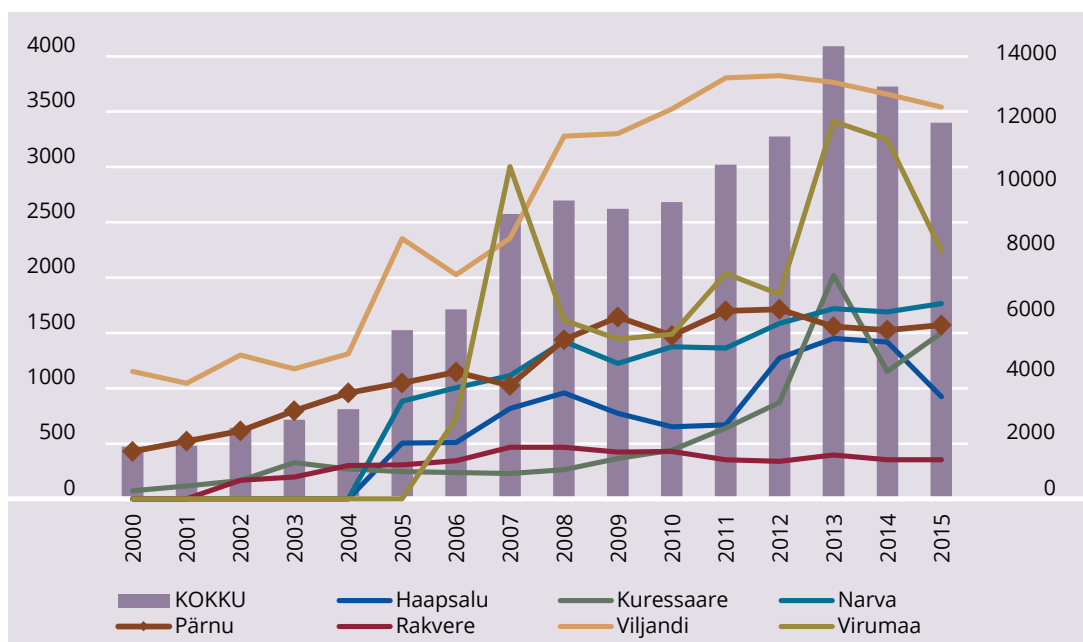
(2005 – 5,3 mln €, 2013 – 14,3 mln €,
2015 – 11,7 mln €), kusjuures eriti
hoogsalt on kasvanud arendusprojektide
(sh ehituslike projektide) maht, kolledžid
on olnud aktiivsed ELi struktuurifondide
võimaluste kasutajad, rakendatud on nii
kõrghariduse infrastruktuuri parendamise
kui regionaalsete kompetentsikeskuste

Uuringud

JOONIS 3. Üliõpilaste arv regionaalsetes kolledžites

Allikas: Raagmaa et al. (2015); autori täiendused (2016)

JOONIS 4. Regionaalsete kolledžite tulud (tuh €)

Allikas: Raagmaa et al. (2015); autori täiendused (2016)

arendamise meetmete vahendeid, lisaks osaletakse rahvusvahelistes koostööprojektides Interregi, Erasmuse, NordPlusi jt programmides. Teadusarendustegevuse ja arendusprojektide osakaal kolledžite eelarves oli 2005. aastal 4 protsenti, 2013. aastal 30 protsenti ning 2015. aastal 13 protsenti, suured kõikumised aastati on tingitud suuremahulistest investeeringuprojektidest.

Ülikoolide kolledžid on saavutanud usaldusväärse koha regiooni ettevõtluse arendamise institutsioonide hulgas.

Oluliseks sammuks piirkondade ettevõtluskeskkonna parandamisel on piirkondlike kompetentsikeskuste võrgustiku väljaarendamine, mis on laiendanud kohalike ettevõtete ja ülikoolide koostööd. ELi struktuurifondide toel regionaalse arengu meetmena 2011–2015 loodud kuuest kompetentsikeskusest neli paiknevad ülikoolide kolledžite juures (TTÜ Kuressaare ja Virumaa ning TLÜ Haapsalu ja Rakvere kolledž). Kompetentsikeskuste eesmärgiks on piirkonnaspetsiifilise ettevõtluse toetamine, koondades ja arendades vastava valdkonna teadmused ning suurendades ettevõtete koostööd ülikooliga. Kompetentsikeskuste fookusvaldkonnad seonduvad Eesti regionaalarengu strateegias 2014–2020 välja toodud piirkondlike eelisarendatavate kasvuvaldkondadega ning kolledžis õpetatavate erialadega. Hoolimata sellest, et TÜ Pärnu ja Narva kolledž ning Viljandi Kultuuriakadeemia ei osalenud kompetentsikeskuste arendamise meetmes, on nad samuti välja arendanud või arendamas keskusi, mis toetavad piirkonna ettevõtlustegevust (vt joonis 5).

REGIOONI VÕTMEISIKUTE HINNANGUD.

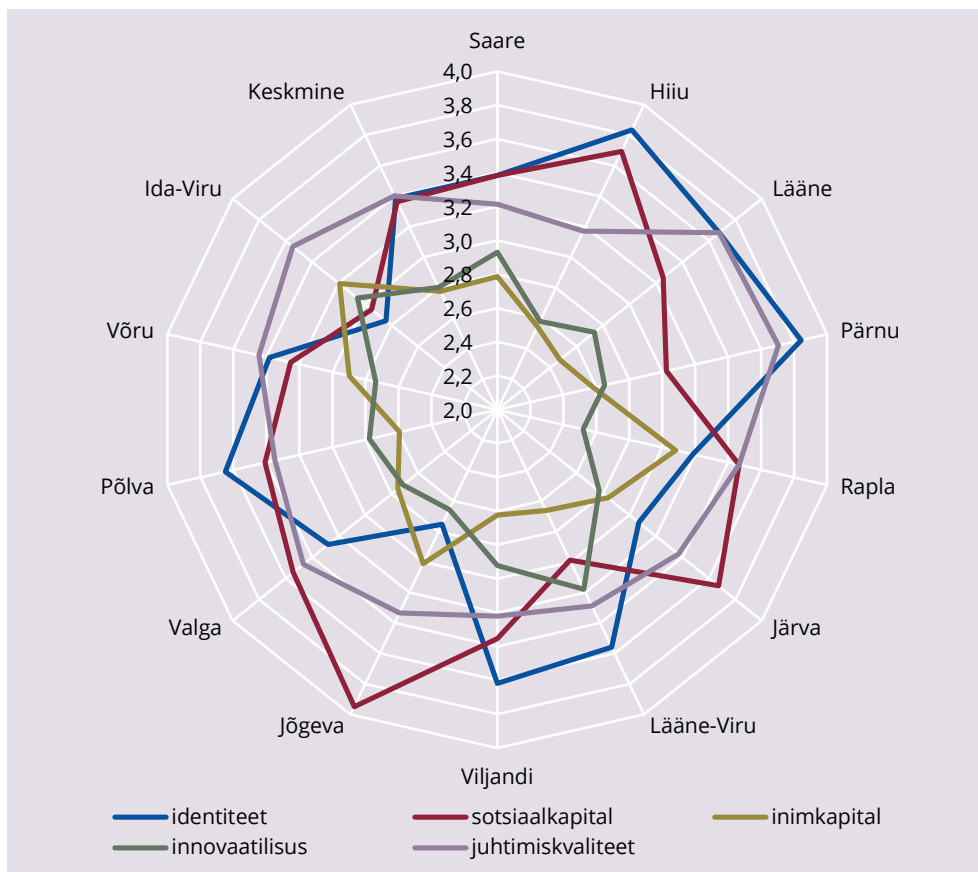
Regionaalsete kõrgkoolide rolli uuringu käigus viidi läbi intervjuud võtmeisikutega, et koguda lisaks kvantitatiivsetele andmetele kvalitatiivset informatsiooni regionaalsete kolledžite tegevuse ja rolli kohta maakondades. Intervjueeriti 102 piirkondliku institutsiooni juhti: igas maakonnas maavanemat, suurima omavalitsuse juhti (linnapead), omavalitsuste liidu eesistujat või tegevjuhti, ettevõtlus- või arenduskeskuse juhti, kohaliku kõrgkooli või uurimisasutuse juhti ning paari-kolme suurema käibega ja ärisektori meedias silmapaistvalt aktiivset ettevõttejuhti. Küsimused koondusid viide valdkonda: piirkondlik identiteet, sotsiaalkapital, inimkapital, innovaatilisus ja juhtimiskvaliteet.

Kategooriate lõikes hinnati üle keskmise sotsiaalkapitali, identiteeti ja juhtimist, kriitilisemalt inimkapitali ja innovaatilisust. Maakondade lõikes tulid tugevama identiteedihinnanguga esile Lääne-Eesti maakonnad, Lääne-Virumaa, Viljandi- ja Põlvamaa. Sotsiaalkapitali (suhete aktiivsust) pidasid probleemsemaks suuremad maakonnad nagu Virumaa ja Pärnu. Inimkapitali ja innovaatilisuse koondhinnangud olid kokkuvõttes tagasihoidlikumad, kuid pisut kõrgemad hinnangud innovatiivsusele said just kolledžite ja kompetentsikeskustega maakonnad. Juhtimiskvaliteeti on hinnatud kõige ühtlasemalt, mõnevõrra positiivsemalt on enda eestvedamist hinnanud suuremad ja Lääne-Eesti maakonnad (vt joonis 6).

Grupeerides samad andmed kõrgkooliga ja kõrgkoolita maakondade kaupa tuleb ennekõike esile suuruse mõju, millega reljeefseimalt eristuvad hinnangud sotsiaalkapitalile. Märkimisväärne vahe ilmneb innovaatilisuse hinnangute juures, kus võib eeldada kolledžite ja kompetentsikeskuste ümber toimuva tegevuse mõju nende kujunemisele. Summeerides võtmeisikute hinnangud NUTS 3¹ regioonide kaupa, ilmnevad

Allikas: autori koostatud

JOONIS 6. Võtmeisikute valdkondlikud hinnangud maakonnale

Allikas: Raagmaa et al. (2015)

olulised geograafilised erinevused: Lääne-Eesti maakonnad paistavad silma palju kõrgemalt hinnatud identiteedi tugevuse ja kõrgeimaks hinnatud keskmise juhtimiskvaliteediga, hoolimata väiksusest ja kaugemast asendist. Sotsiaalkapitali hinnati kõrgemaks Lõuna-Eestis, kus on traditsiooniliselt tugevamad kogukondlikud väärtused ja

ka väiksemad maakonnad. Inimkapitali ja innovaatilisuse hinnangud on kõrgemad Põhja-Eestis (vt joonis 7).

Oluliste ettevõtlust arendavate institutsioonidena hinnati kõrgemalt maakondlike arenduskeskusi, kutsekoole ja linnavalitsusi. Neis maakondades, kus kolledžid on olemas, hinnati kõrgkoole keskmiselt sama oluliseks ettevõtluse arendamise asutuseks kui linnavalitsusi. Üle keskmise olid nähtaval Viljandi-, Lääne-, Pärnu- ja Ida-Virumaa kõrgkoolid, millega nad platseerusid olulisuse pingereas teisele kolmandale kohale. Seega on ülikoolide kolledžid saavutanud oma lühikese tegutsemisaja jooksul usaldusväärse koha

¹ Euroopa Liidu piirkondlike üksuste ühise statistilise klassifikaatori (*Nomenclature of Territorial Units for Statistics*) kolmanda taseme üksus, mille alusel koonduvad Eesti maakonnad järgmisteks gruppideks: Põhja-Eesti (Harju maakond); Lääne-Eesti (Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakond); Kesk-Eesti (Järva, Lääne-Viru ja Rapla maakond); Kirde-Eesti (Ida-Viru maakond); Lõuna-Eesti (Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond). Allikas: statistikaamet.

Uuringud

regiooni ettevõtluse arendamise institutsioonide hulgas (vt joonis 8).

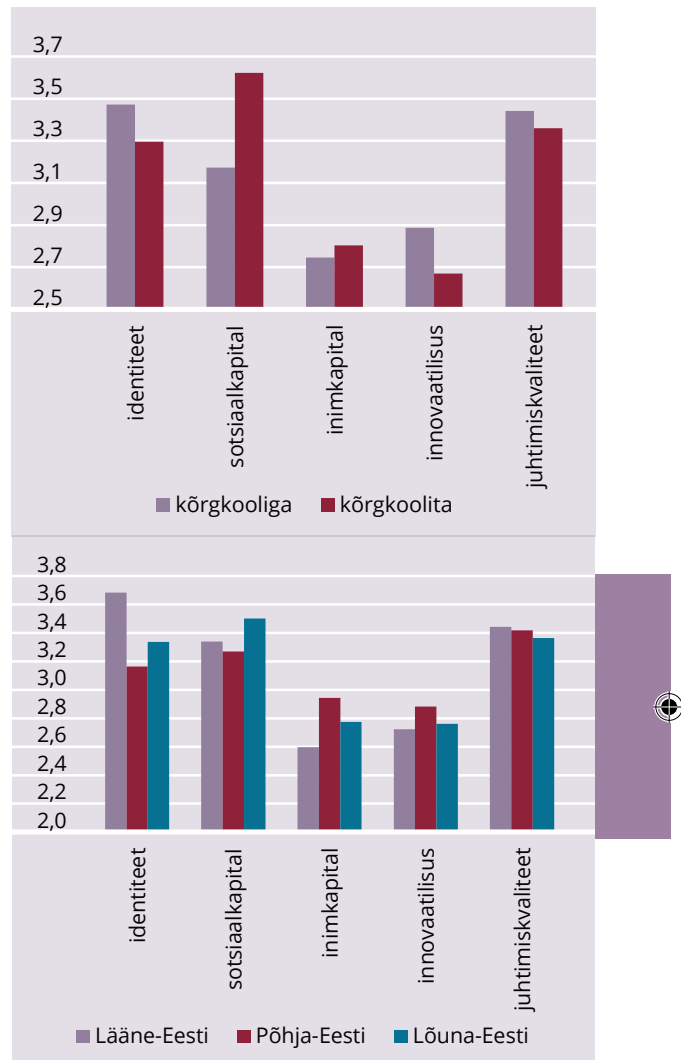
Intervjuudes osalenud võtmeisikud hindasid regionaalseid kolledžeid piirkonna jaoks olulisteks. Kolledžid osalevad regiooni arendusprotsessides, kuid tulenevalt eelarve piiratusest ja arendustegevuse valdavalt projektipõhisest rahastusest ei ole neil linna/regiooni jaoks proaktiivseks panustamiseks kuigi palju võimalusi. Väga oluline on ladus ja vahetu suhtlus (kohalolek), suhtluse vormist sõltub, kas kolledži juht on oma huve kaitstes üksi või hoopis tugevama seljatagusega ning milline on kõrgkooli positsioon piirkonnas.

ROLLIJAOTUS JA RESSURSID. Ministeeriumite, ülikoolide ja regionaalsete arendusasutuste vahel tuleks täpsemalt määratleda rollijaotus ja ressursid regionaalse arengu tegevustes. Haridus- ja teadusministeerium on rahastanud ülikoolide, sh kolledžite õppetegevust, arendustegevus regioonis on sõltunud projektipõhisest rahastusest. Kuna kolledžid täidavad lisaks hariduspoliitilistele ka regionaalpoliitilisi eesmärgi, on vajadus valdkonnaülese rahastuse järele.

Valdkonnaülese terviklahenduse poole pürgib Eesti regionaalarengu strateegia 2014–2020, kus rakenduslike ülesannete elluviimisel nähakse olulise osapoolena ülikoolide regionaalseid kolledžeid. Neil „on täita võtmeroll piirkonnaspetsiifiliste ressursside ja kompetentside arendamisel ning „kapitaliseerimisel” koostöös piirkonna ettevõtete ja avaliku sektoriga” (Eesti regionaalarengu strateegia 2014, 35).

Regionaalarengu strateegias nähakse kolledžite rolli kolmes valdkonnas:

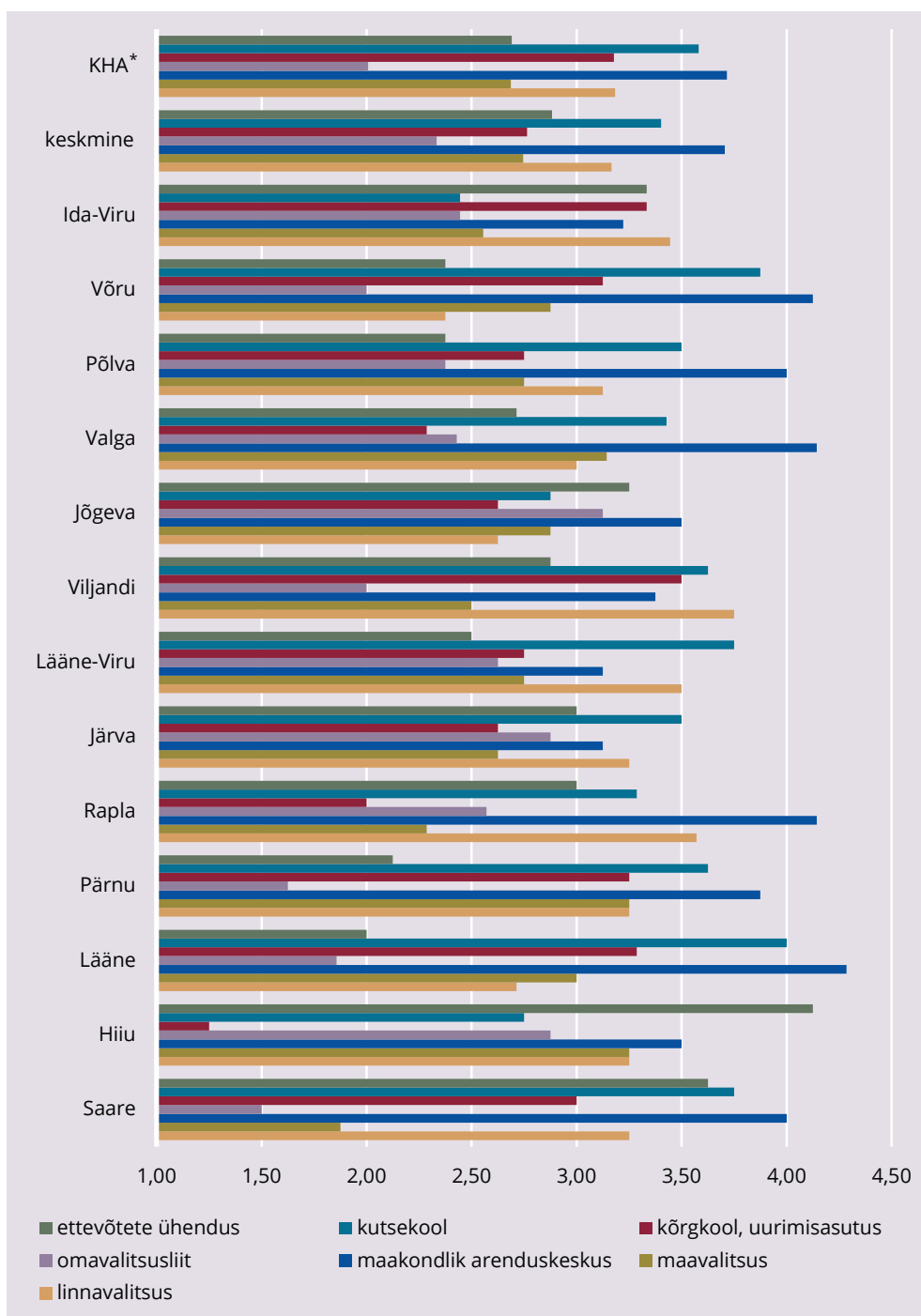
- ▶ inimkapitali arendamine, õppetegevus regioonile olulistes valdkondades, tasemeõpe ja täienduskoolitus, tööturu vajadustele vastavate teadmiste ja oskuste arendamine;
- ▶ ettevõtluse piirkonnaspetsiifiliste kasvuvaldkondade määratlemine ja arendamine, teadus- ja arendustegevus ettevõtluse toetuseks;

JOONIS 7. Võtmeisikute hinnangud olenevalt kõrgkooli olemasolust ja piirkonnast
Allikas: Raagmaa et al. (2015)

- ▶ piirkonna arendusvõimekuse tõhustamine, võrgustumine ja eestvedamine, osalus kogukonna arendustegevuses, koostöö avaliku sektoriga, regionaalsete partnerite ning teiste haridusasutustega.

Ülikoolide regionaaltegevust on rahastatud eraldi üksikvaldkondadena: õppetegevust riiklikult eraldatud tegevustoetuse osana ja ettevõtluse edendamist

JOONIS 8. Võtmeisikute hinnangud maakonna ettevõtluse arendusinstituutsioonidele

Märkus: * kõrgkoolidega maakondade hinnangute keskmine

Allikas: Raagmaa et al. (2015)

siseministeeriumi ning majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi initsiatiivil erinevate meetmete vahendusel. Kolmas tegevusvaldkond – osalus piirkonna arendustegevuses – on seni olnud rahalise katteta. Samal ajal on see üks mõjusamaid instrumente piirkonna arendusvõimekuse tõhustamiseks. Ülikoolide regionaalsed üksused võiksid senisest enam pakkuda oma piirkonnas täiendusõpet riikliku innovatsioonipoliitika (sh nutika spetsialiseerumise) võtmevaldkondades, edendada ettevõtetele vajalikke teadmisi valdkondlike kompetentsikeskuste raames ning osaleda sotsiaalses innovatsioonis tugevdamaks regiooni arengu strateegilist juhtimist, mainekujundust ja loovust. Selleks oleks vaja valdkonnaüleseid kokkuleppeid.

Strateegiliste kokkulepete ja koostöö vajadust rõhutatakse ka OECD IMHE-programmi ulatuses 2005–2012 tehtud kõrgkoolide ja regioonide eneseanalüüsi protsessis, milles hinnati kõrgkoolide mõju regionaalarengule. Kõrgkoolide regionaaltegevus põhineb sageli lühiajalisel projektipõhisel rahastusel ja selles puuduvad püsivad struktuurid ning süsteemsed protsessid, regionaalne koostöö on marginaalne ja selle mõju hindamine juhuslik. Samamoodi puudub süsteemne koostöömudel regioonide ja kohalike omavalitsuste tegevusplaanidest. Eesmärgistatud strateegiline koostöö tooks kokkuvõttes kasu mõlemale osapoolle, nii kõrgkoolidele kui ka regioonidele. Kokkuvõttes tunnistatakse raportites, et kuigi enesehindamisprotsessis osalenud piirkonnad on väga erinevad ja erisused mitmepalgelised, on neil kõigil ühiseks probleemiks suured arenguerinevused oma piirkonna sees, mis vajavad lahendamist. (Puukka 2009)

Sama tõdetakse Eesti regionaalarengu strateegias: „arvestades riigi väiksust on Eesti-sisesed regionaalsed sotsiaal-majanduslikud arenguerinevused Euroopa ja muude arenenud majandusega riikide võrdluses kokkuvõttes üsna suured” (Eesti

... 2014, 7). See on väljakutseks kohaliku ja regionaalse tasandi arendustegevusele, targa koordineerimise ja piisavate ressursidega kaetud regionaalpoliitika abil on võimalik piirkondadevahelisi arenguerinevusi ohjata ja vähendada.

Regionaalpoliitika ekspertide hinnangul suureneb kõrg- ja kutsekoolide roll regioonide arengu eestvedamisel. Perspektiivsed ettevõtlusharud saavad kasvada ennekõike seal, kuhu on koondunud vajalik kompetents ja institutsioonid, seega võib arvestada nende linnade potentsiaaliga, kus asuvad ülikoolide regionaalsed kolledžid.

Perspektiivsed ettevõtlusharud saavad kasvada seal, kuhu on koondunud kompetents ja institutsioonid.

SOOVITUSED REGIONAALSE INNOVATSIOONISÜSTEEMI TÄIENDAMISEKS. Maakondlike arenduskeskuste kõrval tegutseb väljaspool Tartu- ja Harjumaad kuues maakonnas seitse ülikoolide kõrgharidusasutust, mille potentsiaali on ettevõtete konkurentsivõime kasvatamisel seni rakendatud väga erineval moel ja mahu. Regionaalsete kolledžite inimkapitali saaks õppe- ning teadus- ja arendustegevuse kõrval rakendada senisest kandvamas rollis ka regionaalse arengu kavandamisel.

Euroopa Komisjon soovib rakendada regionaal- ja maaelupoliitikas kohapõhist lähenemist, seda omakorda üleeuroopalises nutika spetsialiseerumise, nn RIS3 raamistikus. See eeldab suuremat kohalikku/regionaalset võimekust ettevõtluse arengu planeerimises ja juhtimises. Kohapõhine lähenemine tähendab, et standardised lahendused ei pruugi kõikjal

toimida ning koostöimiv inimeste kooslus võib olla erineva suurusega. Eestis võiks RISi elemendiks („kohaks”) olla linna-regioon, mis moodustab igapäevase tööturuala, kus on kriitiline hulk ettevõteteid ja töötajaid ning olemas ettevõtluse arendamiseks ja teadmussiirdeks vajalik taristu.

Regionaalse innovatsioonisüsteemi tulemuslikkuse tagab selle territoriaalne katvus. Hajusalt üle Eesti paiknevad regionaalsed kolledžid võiksid maakondlike arenduskeskuste kõrval ja nendega vahetus koostöös olla kogu riiki katva regionaalse innovatsioonisüsteemi võtmeinstituutsioonid, millel on järgmised rollid:

- ▶ Laialdane täiendusõpe (nt juhtimisalane ja õpetajate koolitus), nutika spetsialiseerumise (IT, ressursisäästu- ja tervistehnoloogiate) forsseeritud rakendamisega seotud tegevused.
- ▶ Kitsalt spetsialiseeritud teadmusvaldkonna arendamine, kus kolledž on valdkonna peamine kompetentsikeskus Eestis (nt väikelaevaehituse kompetentsikeskus TTÜ Kuressaare kolledži juures jt, vt joonis 5).
- ▶ Innovatsiooni- ja loovuskeskus, mis kasvatab regiooni vastuvõtlikkust uutele äriideedele ja tehnoloogiatele, sidudes seda kohalike eelduste ja ettevõtetega, koos uute idu- ja teenindusfirmade inkubatsiooniga.

Regionaalsete kolledžite võrgustiku ülesanded regionaalarengu ja innovatsioonimeetmete kavandamisel ja rakendamisel võiksid olla järgmised:

- ▶ elukestva õppe (täiendus- ja ümberõppe) teostamine ja korraldamine;
- ▶ e-lahenduste, energiatootmise ja -säästutehnoloogiate, tervishoiu- ja sotsiaalteenuste ning teiste üldriiklikult oluliste tehnoloogiate ja töömeetodite uuendamisel ja adapteerimisel tarviliste koolituste, töötubade ja näidistegevuste läbiviimine;
- ▶ kohalike ja regionaalsete arengustrateegiade koostamises osalemine;
- ▶ ettevõtjate ja avaliku sektori juhtide strateegiakoolitused ja nõustamised;
- ▶ arengufoorumite korraldamine poliitiliselt neutraalse osapoolena;
- ▶ koostöös maakondlike arenduskeskustega innovatsiooni toetamine, piirkonna ettevõtetele vajalike teadmiste ja oskuste loomine, koondamine ja jagamine (praktikaõppetoolid ja/või uurimus-arendusmeeskonnad ning vastav tehniline infrastruktuur: laborid, inkubaatorid ja kompetentsikeskused);
- ▶ loova keskkonna pakkumine idufirmadele ja (tudengi)ettevõtete inkubatsioon, mentorteenuse korraldamine;
- ▶ kutsehariduskeskuste ja gümnaasiumite üldainete õpetamise toetamine ja teadustehnoloogiakoolide käitamine.

KASUTATUD KIRJANDUS

- ARBO, P., BENNEWORTH, P. (2007). Understanding the regional contribution of higher education institutions: A literature review. – OECD Education Working Papers, 9. Paris: OECD Publishing.. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/161208155312>
- BATHELT, H., MALMBERG, A., MASKELL, P. (2004). Clusters and knowledge: Local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation. – Progress in Human Geography, 28, 31–56.
- CHATTERTON, P., GODDARD, J. (2000). The response of higher education institutions to regional needs. – European Journal of Education, 35, 475–496.
- EESTI REGIONAALARENGU STRATEEGIA 2014–2020 (2014). – https://valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_regionaalarengu_strateegia_2014-2020.pdf
- FORAY, D., DAVID, P. A., HALL, B. (2009). Smart specialisation: The concept. – Knowledge for growth. Prospects for science, technology and innovation. Report, EUR 24047, European Union, 25-29. – http://ec.europa.eu/research/era/pdf/knowledge_for_growth.pdf

HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS AS DRIVERS OF REGIONAL DEVELOPMENT IN NORDIC COUNTRIES (2009). – Nordregio Working Paper 2009: 3. – <http://www.nordregio.se/en/Publications/Publications-2009/Higher-education-institutions-as-drivers-of-regional-development/>

PUUKKA, J. (2009). Korkeakoulut alueiden veturina – mitä opimme OECD:n arvointihankkeista? – K. Kallberg, P.-R. Pekkanen (toim). Maakuntakorkeakoulun monet muodot. Pohjois-Karjalan ammattikoulu. Tampere: Juvenes Print.

RAAGMAA, G., ERNITS, R., KEERBERG, A., LILLES, A., PEETERSOO, J., SEEPTE, J., TAMM, P. (2015). Regionaalset kõrgkoolide roll kohalikus arengus. Teadus- ja innovatsioonipoliitika seire programmi (TIPS) uuringu 4.5 lõppraport. – <http://www.tips.ut.ee/index.php?module=32&op=1&id=3683>

RAAGMAA, G., KINDEL, G., LÜSI, M. (2012). Leadership and institutional change: Economic restructuring, sense of place and social capital in Emmaste. – M. Sotarauta, I. Horlings, J. Liddle (eds). Leadership and change in sustainable regional development. Routledge.

RUTTEN, R., BOEKEMA, F. (2012). From learning region to learning in a socio-spatial context. – Regional Studies, 46 (8), 981–992.

SEPPO, M. (2011). Taustamaterjal TIPS 4. seirevaldkonna seminariks (käsikiri).

VAESSEN, P., van der VELDE, M. (2003). University knowledge transfer through social and professional embeddedness: A case study. – R. Rutten, F. Boekema, E. Kuijpers (eds). economic geography of higher education: Knowledge infrastructure and learning regions. London/New York: Routledge, 87–109.

VIRTANEN, I. (2010). Korkeakoulupoliitikka osaksi yhteiskunta- ja talouspolitiikkaa. Luovien läpi suhdanteiden. – Suomen Ekonomiliitto SEFE ry:n 75-vuotisjuhlakirja. Suomen Ekonomiliitto, 82–97. – http://www.uwasa.fi/~itv/publicat/kk_pol.pdf

ÜLIKOOLISEADUSE MUUTMISE SEADUS (1996). RT I, 51, 965. – <https://www.riigiteataja.ee/akt/31291>